

Dejiny slovenského múzejníctva (MUI_336)

2. prednáška

-

Najstaršie zberateľské tradície a múzejno- zberateľské aktivity na území dnešného Slovenska

Mgr. Martin Vitko

Filozofická fakulta Masarykovej univerzity

Zberateľstvo

a) zberateľstvo ako záujmová činnosť jednotlivca

- predmet ako hodnota, bez jeho väzby na pôvodné podmienky

b) múzejná zbierková činnosť

- nielen samotný predmet ale všetky dostupné údaje k nemu
- jeho fungovanie v pôvodnom prostredí je pre predmet dokladom v plnom slova zmysle

• Čo sa zbieralo?

- pamiatky materiálnej kultúry
- doklady prírodnín, bezprostredne vzaté z prírody, ale aj zodpovedne vypreparované, vzorky minerálov, hornín a skamenelín

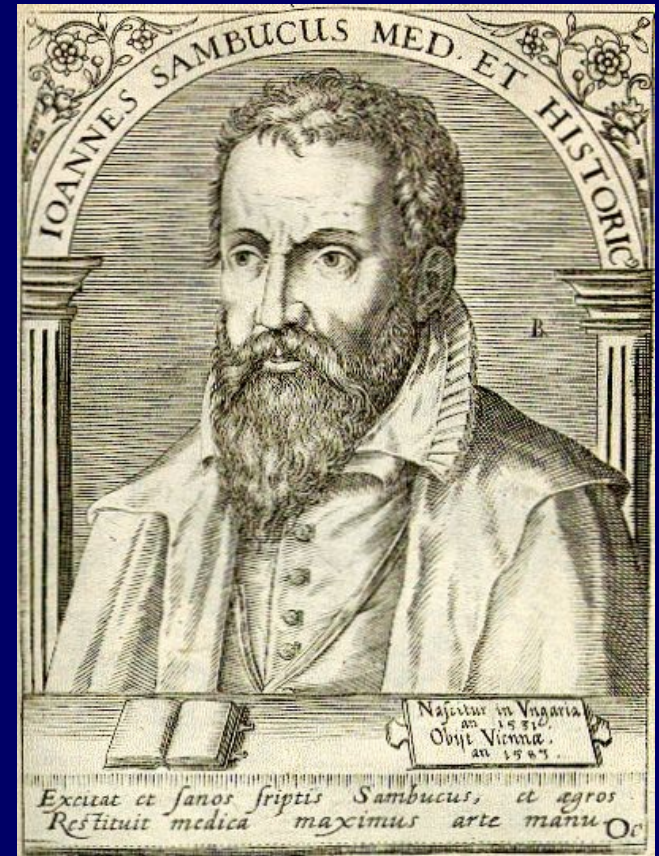
Zberateľstvo

- Rozvoj zberateľstva najmä v období **humanizmu a renesancie** (15. – 16. st.)
- V **osvietenstve** väčší záujem o prírodné vedy (16. – 18. st.)
 - prechod od umeleckohistorických zbierok k prírodovedným
- Zbierky sa začali budovať ako ucelené súbory
 - snahy o širšie sprístupňovanie a najmä kolektívne využívanie
 - posun k širšiemu okruhu záujemcov, k verejnosti

Prehľad dejín zberateľstva na Slovensku

Humanizmus a renesancia

- zberateľmi vzdelanci, učitelia, šľachta, meštianstvo, cirkev
- títo ľudia väčšinou neslovanského, maďarského alebo nemeckého pôvodu
- **Ján Sambucus (1531–1584)**
 - rukopisy, knihy a mince
 - zbierku predal Rudolfovi II.

Prehľad dejín zberateľstva na Slovensku

Od 16. st. zberateľstvo viac i na Slovensku

- knihy
 - knižnice bývalých šľachtických zámkov a kaštieľov
- numizmatické pamiatky
 - Matej Bel (1684–1749)
 - jeden zo zakladateľov veľkej lyceálnej numizmatickej zbierky v Bratislave
- úžitkové predmety zo zlata a striebra

Prehľad dejín zberateľstva na Slovensku

Osvietenstvo

- V priebehu celého 17. a 18. st. sa budovali nielen zbierky súkromné, ale i verejné
 - školské zbierky, zbierky vedeckých a cirkevných inštitúcií, numizmatické zbierky bánk
- Rozvoj baníctva a zakladanie baníckych škôl
 - mineralogické a botanické zbierky
- Osvietenský racionalizmus
 - odpútanie sa od snáh po lesklej reprezentácií a s rozvojom vied šírenie záujmu o zbierky všetkých druhov
 - základy nových inštitúcií – múzeí (mosty medzi vedou, umením a verejnosťou)

Zbierky panovníckych rodín

- **Matej Korvín (1440–1490)**
 - patril k prvým klasickým zberateľom umeleckých diel v Uhorsku
 - Biblioteka Corviniana
- **Habsburgovci**
 - pravé zlatnícke výrobky zo Slovenska
 - iné umelecké diela slovenských cechmajstrov

Zbierky vybraných šľachtických rodín

- šľachtické zbierky = počiatočná fáza zberateľstva v dejinách slovenského múzejníctva
 - záľuba šľachty v krásnych a vzácnych predmetoch
 - potreba reprezentatívnosti – odraz kultúrnosti a bohatstva šľachtického rodu
- gavalierske cesty
 - poznanie vyspelého kultúrneho prostredia vyvolalo v nich túžbu dosiahnuť rovnaký stupeň životného štýlu
- umelecko-remeselné predmety, prírodniny, rarity, kuriozity, relikvie, stroje a prístroje
- 17.–18. storočie = vrchol šľachtického zberateľstva v slovenských podmienkach

Zbierky vybraných šľachtických rodín

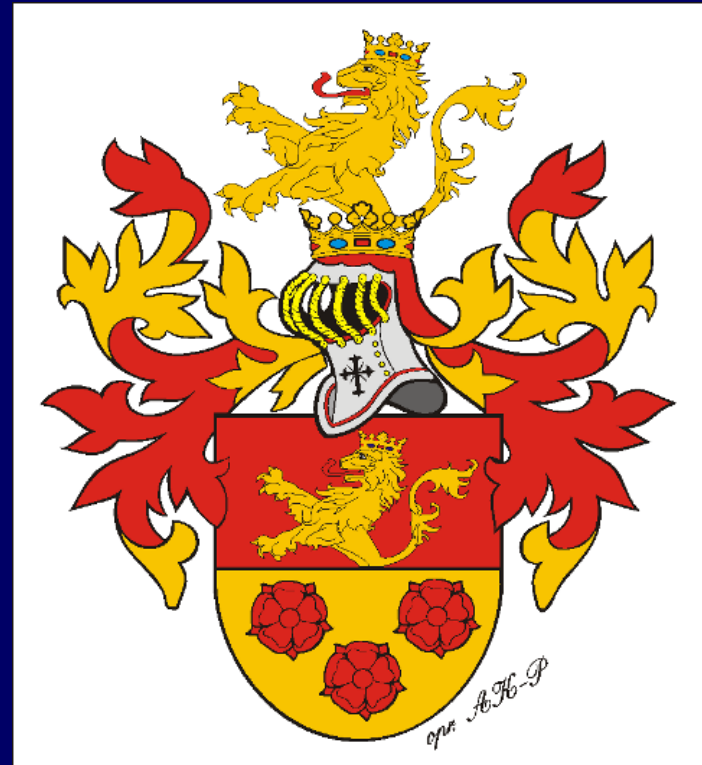
Prvá zbierka už v 15. storočí

- **Žofia Bavorská (1376–1428)**
 - česká exkráľovná (vdova po Václavovi II.)
 - iluminátorská tvorba, rukopisné pamiatky, šperky, obrazy
 - Lampa kráľovnej Žofie

Zbierky vybraných šľachtických rodín

- **Thurzo (15.–17. st.)**
 - šperky, úžitkové predmety, zbrane, gobelíny, kožušiny, knihy
 - zámocké klenotnice
- **Fugger (15.–16. st.)**
 - knihy, keramika, porcelán, výtvarné diela

Zbierky vybraných šľachtických rodín

Thökoly

obrazy, nábytok, zlatnícke výrobky,
zbrane, zbroj, rúcha, sochy

Csáky

najmä strieborné predmety
rodinné múzeum v Hodkovciach (19. st.)
– kabinet rarít

Zbierky vybraných šľachtických rodín

Rákoczy

František II. Rákoczy (1676–1735)
zlatnícke práce, strieborné náčinie,
zbrane, gobelíny, orientálne koberce
a knihy

Grassalkovich

zbierali na tú dobu typické veci
Bratislava – prezidentský palác

Zbierky vybraných šľachtických rodín

Pálffy

- najväčší zberatelia 18–19. storočia na Slovensku
- hrad **Červený Kameň** – vznik Kunstkabinetu – rodového múzea s rôznorodými zbierkovými predmetmi
- šesťzväzkový katalóg z r. 1750 – najstarší známy katalóg umeleckých diel na Slovensku
- **Ján Pálffy (1829 – 1908)**
 - v **Bojniciach** vybudoval pamätník slávy rodu Pálffy
 - komory striebra (silberkammer)

Zbierky vybraných šľachtických rodín

Zbierky vybraných šľachtických rodín

V 18. a 19. storočí viacero rodov pôsobiacich aj na území Slovenska

- Koháry
- Zichy,
- Révay,
- Illesházy
- Andrássy
- Forgách
- Esterházy
- Coburg
- Kubínyi
- Erdödy
- Brunswick
- Apponyi
- Kegglóvich
- Zay
- Ipoly
- Stummer

Zbierky vybraných šľachtických rodín

Koháry

kolekcia grafických listov – vedút
Antol (Svätý Anton)

Zichy

kabinet orientálnej keramiky
Voderady

Zbierky vybraných šľachtických rodín

Andrássy

- **hrad Krásna Hôrka**
 - pamiatka na zviditeľnenie slávy rodu a histórie hradu
 - spočiatku len na rodinné účely, verejnosti prvý raz sprístupnené v r. 1867
- **„Obrazáreň“**
 - Krásnohorské Podhradie
 - osobitná budova galérie
 - považovaná za najstarší špecializovaný účelový galerijný objekt na Slovensku

Zbierky vybraných šľachtických rodín

Andrássy

pietne múzeum Františky Hablawcovej Andrássyovej
(začiatok 20. storočia)

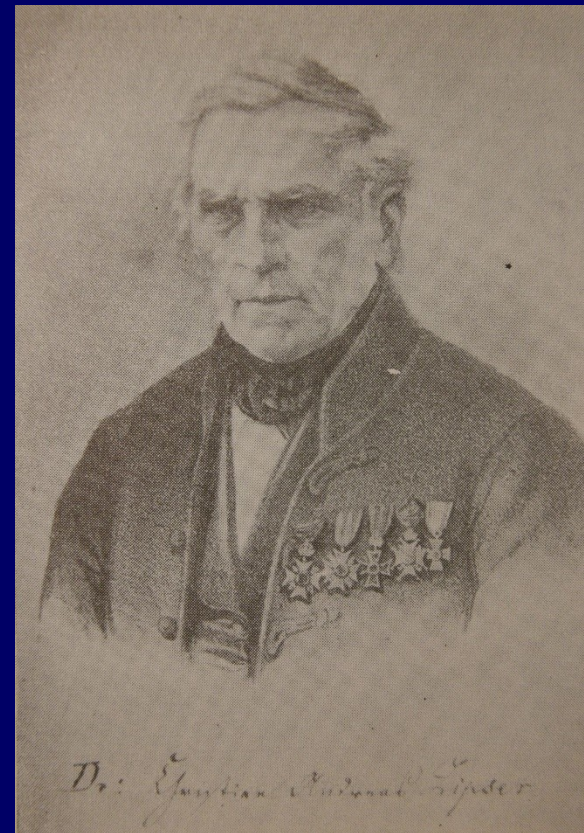
Zbierky súkromných zberateľov v banských mestách

- spočiatku sústredovanie baníckych zbierok s určitým dekoratívnym motívom
- postupne banícke nástroje, náradie, pomôcky, mapy, kolekcie minerálov, bohatých zlatých a strieborných rúd
- knižnica Jána Derschwamma (16. st.)
- súkromné zbierky mešťanov banských miest stredného Slovenska
- zberateľský záujem o mince a medaile z **kremnickej mincovne**; nerasty a minerály zo stredoslovenských rudných ložísk

Zbierky súkromných zberateľov v banských mestách

- zbierka strieborných predmetov Jána Scharbergera
- numizmatické, umelecké a technické zbierky **Wolfganga Rolla**
- zbierka mincí a rodových pamiatok Juraja Weissa
- zbierka mincí a medailí Štefana Schneidera
- zbierka minerálov, numizmatiky a starožitností **Kristiána Andreja Zipsera**

Školské zbierky

- zbierky trnavskej univerzity (16.–17. st.)
 - univerzitná knižnica
- **fyzikálne múzeum (1764)**
 - zbierky Banskej akadémie v Banskej Štiavnici
 - mineralogické, matematické a fyzikálne zbierky; modely strojov
 - označované za prvé múzeum technického charakteru v Európe

Školské zbierky

- zbierkové (múzejné) kabinety gymnázií a lýceí
- vedecky orientovaní pedagógovia sa zameriavali na zbieranie reliktov prírody -> gymnaziálne a lýcejnú kabinety = „**matematické múzeá**“
- **Košice** (1769)
- Prešov, Rimavská Sobota, Spišská Nová Ves, Trnava, Nitra, Bratislava, Banská Bystrica, Komárno

Zbierky v ostatných mestách a obciach

Gabriel Fejerváry (1780–1851)

súkromné múzeum v Prešove
antické pamiatky, kultúrno-historické
zbierky, výtvarné diela

Imrich Henszlmann (1813–1888)

archeologická zbierka a knižnica;
umelecko-historická knižnica

Zbierky v ostatných mestách a obciach

- archeologické zbierky Eugena Nyáriho (1836–1914)
- archeologické zbierky Ľudovíta Hübösyho (1858–1939)
- zbierky Štefana Sutheöa z Blízkeho Východu
- cechové a historické zbierky **Františka von Meissla** (1837–1934)
 - zachránil pozostalosti cechov po ich zrušení
 - mestské múzeum v Pezinku (1905)

Zbierky v ostatných mestách a obciach

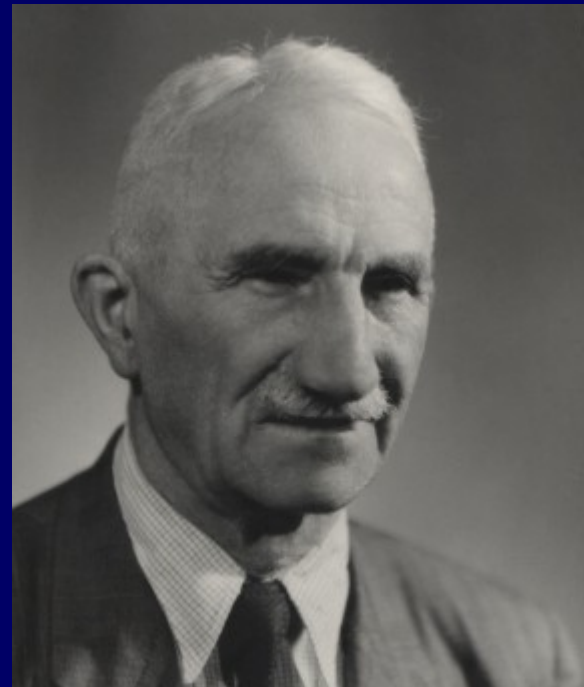
Artúr a Július Kürtiovcí

súkromné múzeum v Ružomberku –
neskoršie prístupné i verejnosti
etnografický materiál, minerály

Ján Volko - Starohorský

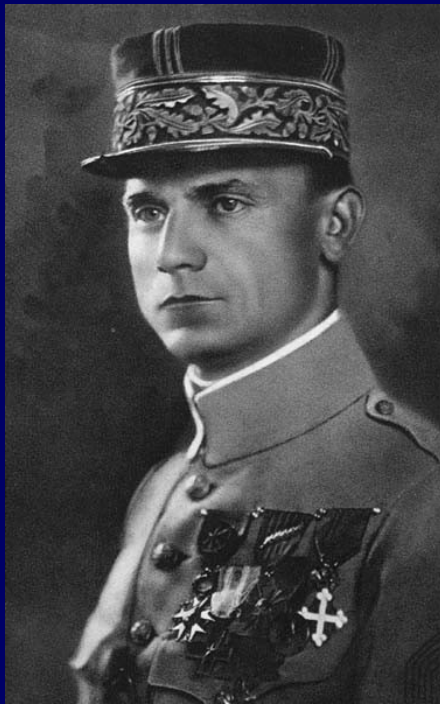
knižnica, horniny, minerály,
iné pamiatky

Zbierky v ostatných mestách a obciach

Milan Rastislav Štefánik

cudzokrajná etnografie (Tichomorie),
slovenská etnografia, prírodniny,
numizmatická zbierka

Štefan Cyril Parrák

keramika, produkty ľudového umenia
Parrákovo múzeum v Trnave (1935)

